

AMOS OZ

Să nu pronunți: noapte

Traducere din ebraică și note de
MARLENA BRAEȘTER

HUMANITAS
fiction

Seara la șapte stă pe balconul apartamentului său de la etajul al doilea, se uită cum dispăre lumina zilei și așteaptă: ce promite ultima rază de lumină și ce va putea împlini?

În fața lui, o curte goală cu o parcelă de iarbă, oleandri, o bancă și un chioșc cu un aer părăsit format din crengile de bougainvillaea. Curtea e mărginită de un zid de piatră pe care se conturează urma unei deschizături astupate cu straturi de pietre. Acestea sunt mai noi, mai deschise la culoare, și chiar în clipa de față par ceva mai ușoare decât vechile pietre. În spatele zidului se înalță doi chiparoși. Acum, în lumina serii, culoarea chiparoșilor e neagră, nu verde. Mai departe se întind niște coline golașe: acolo e deșertul. Și tot acolo se ridică uneori câte un vârtej cenușiu, care vibrează o clipă, se răsuțește violent, se lasă dus, se potolește. Și reappare în alt loc.

Cerul devine din ce în ce mai cenușiu. Nori calmi, unul dintre ei trimite un reflex slab al amurgului. Asfințitul soarelui nu ajunge până la balconul acesta. Pe zidul de piatră unde se termină curtea o pasăre ciripește plină de însuflețire, ca și cum ar fi primit chiar acum o veste pe care nu poate să nu o împărtășească. Dar tu?

Se lasă noaptea. Se aprind luminile orașelului, pe străzi și la ferestrele caselor, între un întuneric și altul. Vântul se întetește și aduce cu el miros de lemne arse și praf. Lumina lunii așterne o mască a morții peste colinele din apropiere, care parcă nu mai sunt coline, ci sunetele unei melodii înăbușite. Pentru el, locul

acesta este capătul lumii. Nu e rău la capătul lumii: a făcut deja ceea ce a putut face, și de acum înainte așteaptă.

Părăsește balconul, intră, se așază, cu picioarele desculțe pe masa din salon, cu mâinile atârând greoaie de o parte și de alta a fotoliului, atrase parcă de răcoarea podelei. Nu deschide televizorul și nu aprinde lumina. O mașină coboară panta străzii într-un foșnet de cauciucuri. Niște câini latră după ea. Și cineva cântă la flaut, nu o melodie întreagă, ci game simple care se repetă urcând și coborând, aparent fără nici o modificare. Sunele acestea i se par frumoase. În inima clădirii se aude liftul care depășește etajul său fără să oprească. La radio, într-un apartament vecin, o crainică vorbește parcă într-o limbă străină, dar acum nu mai e sigur nici de lucrul acesta. Pe scări, o voce de bărbat spune hotărât: În nici un caz. Altcineva răspunde: Dacă nu, nu, nu te duce, altă dată.

În intervalul cât zumzetul frigiderului se oprește, se aud dinspre vale greieri care parcă străpung tăcerea. Un vânt ușor pătrunde, agită perdelele, răvășește paginile ziarului de pe raft, ca o respirație care umple camera, face să tremure frunzele plantei din ghiveci, iese prin fereastra cealaltă și se întoarce în deșert. Pentru o clipă își strânge umerii în mâini ca într-o îmbrățișare. Plăcerea aceasta îi amintește gustul serilor de vară într-un oraș adevărat, poate Copenhaga, unde a petrecut cândva două zile. Acolo noaptea nu se năpustește, ci tatonează locul pe îndelete. Vălul înserării se lasă acolo atât de încet, în trei, patru ore, încât seara pare că vrea să atingă zorii zilei. Clopotele scoteau sunete de tot felul, de la unul singur auzindu-se sunete răgușite, asemănătoare cu o tuse. O ploaie molcomă unea cerul acela al înserării cu apele strâmtorii și ale canalelor. Prin ploaie străbătea un tramvai luminat, gol, i s-a părut că vede o casieriță tânără care se apleca să vorbească cu șoferul, sprijinindu-și degetele mâinii pe mâna lui, a trecut, și iarăși ploaia subțire, de parcă lumina serii nu o traversa, ci izbucnea din ea, iar picăturile se întâlneau cu stropii unei fântâni arteziene dintr-o piață mărginașă, unde apa molcomă era iluminată dinăuntru toată noaptea.

Un bețiv zdrențăros, în vârstă, moțăia pe un parapet, cu capul acoperit de peri aspri cărunți îngropat adânc în piept, cu picioarele încălțate cu pantofi, dar fără șosete, cufundate în apa fântânii. Imobil.

Dar cât o fi ceasul acum?

Se apleacă prin întuneric să se uite la ceas, vede acele fosforescente și uită ce se întrebese. Poate așa începe procesul de decădere lentă de la durere spre tristețe. Căinii se pornesc din nou să latre, sălbatic de data aceasta, furioși, latră prin curți și pe terenurile virane, și dinspre vale, iar mai încolo, din întunericul îndepărtat, dinspre coline, se aud căinii ciobănești ai beduinilor și câini părăsiți, care poate că au dat de urma unei vulpi, un lătrat îngroșându-se într-un urlet, un altul răspunzându-i, ascuțit, disperat, ca și cum ar jeli ceva pierdut pentru totdeauna. Așa e deșertul într-o noapte de vară: străvechi, indiferent, sticlos. Nici mort, nici viu. Present.

Privește colinele dinăuntru, prin glasvandul balconului, dincolo de zidul de piatră ce mărginește curtea. Se simte îndatorat și nu înțelege exact pentru ce, poate față de coline. Un bărbat de șaizeci de ani, solid, cu fața lată, lipsită oarecum de finețe, o față țărănească, cu o expresie bănuitoare sau de îndoială sub care se ascunde o umbră de maliție. Are părul cărunț tuns aproape până la rădăcină și o mustață autoritară, care începe să încărunțească. Când e într-o încăpere, în orice încăpere, dă impresia că ocupă mai mult loc decât poate corpul său ocupa cu adevărat. Ține aproape întotdeauna ochiul stâng pe jumătate închis, părând nu că ar face cu ochiul, ci că observă concentrat vreun gândac sau vreun obiect minuscul. Treaz și destins, stă în fotoliu ca după un somn adânc. Legătura tăcută a deșertului cu întunericul îi dă o stare de relaxare. Lumea e ocupată în seara aceasta cu distracții, treburi, regrete. În ce îl privește, el e mulțumit de clipa aceasta, care nu i se pare goală. Deșertul i se potrivește acum, iar lumina lunii își are rostul ei. Prin fereastra din fața lui trei sau patru stele aruncă o lumină înțepătoare pe deasupra colinelor. Cu voce joasă pronunță: Acum poți respira.

Doar seara se poate respira puțin, când căldura se potolește. A mai trecut încă o zi nebună. Sunt încontinuu într-o goană contra cronometru. De la opt dimineața până la două fără un sfert – la liceu, două ore de literatură, două ore de pregătire pentru bacalaureat și încă o oră cu elevii imigranți din Rusia, cărora nu le stă mîntea la dispariția credinței în poezia lui Bialik¹. Frumoasa clasei, pe care o cheamă Ina sau Nina, a spus despre Bialik: Cuvintele lui sunt biblice, felul de a simți l-a luat de la Lermontov, poezia, anacronică. Și a declamat două versuri în rusește, poate ca să-mi dea exemplu ce înseamnă poezia după gustul ei. Am potolit-o. Deși mă cam săturasem și eu și cu greu m-am stăpânit să nu spun că, dacă divinitatea s-a îndepărtat de noi, din partea mea poate să rămână acolo unde este.

În ora mea liberă, de la unsprezece și un sfert, m-am instalat lângă climatizor în sala de lectură ca să pregătesc lecția următoare, dar am fost chemată imediat la directorul-adjunct pentru a rezolva un litigiu cu una dintre profesoarele mai tinere, care fusese jignită de alta cu mai multă vechime. Am fost de acord parțial cu amândouă și am sugerat ca totul să fie trecut cu vederea și dat uitării. Curios cum banalități de genul acesta, și în special cuvântul „a ierta“, folosite la momentul potrivit

¹ Haim Nahman Bialik (1873-1934) este considerat cel mai mare poet de limbă ebraică.

și susținând ambele părți, reușesc să stoarcă lacrimi și contribuie la reinstalarea calmului. Lucruri atât de mărunte îl alină pe cel care a avut de suferit, poate tocmai pentru că lucruri la fel de mărunte l-au făcut să sufere.

În loc de masa de prânz am mâncat din mers un falafel¹, ca să nu întârzii la întâlnirea fixată la ora două și un sfert la Casa Sindicatelor. Ne-am dus acolo cu scopul de a obține sprijin în favoarea ideii cu „căminul“. Piața de lângă semafor era goală și uscată de arșiță. În mijlocul unui strat veștejit de rozmarin se afla un imigrant grăsuliu, în vârstă, purtând ochelari și o bască neagră din lână, sprijinindu-se într-o sapă, imobil ca și cum ar fi fost mort. Deasupra lui chiar și soarele părea leșinat într-un nor arzător. La ora patru, cu o întârziere de o oră, a sosit de la Tel Aviv avocatul lui Avram Orvieto, Ron Arbel, cu aerul unui copil dulce și alintat pe care mama l-a obligat să se deghizeze în om de afaceri. Ne-am așezat împreună la cafeneaua California și am ascultat o explicație încălțită în legătură cu aspectul bănesc. La cinci fără un sfert l-am condus să-l cunoască pe contabilul primăriei, simțeam transpirația deja lipicioasă, iar subsuorile emanau un miros acrișor ca al unei femei străine; și de acolo la biroul de intermediari al lui Muki, care promisese că va pregăti o dare de seamă, însă n-o făcuse, în schimb a vorbit o jumătate de oră despre el însuși și despre ceea ce guvernul acesta nu poate să înțeleagă. Pe cămașă, de-a latul, avea imprimat numele unei noi formații de rock: Lacrima Diavolului. Apoi, la Centrul pedagogic și la farmacia de lângă semafor, după care am reușit să ajung și la supermarket, cu mai puțin de un sfert de oră înainte de închidere, și să scot bani de la bancomat, și să iau fierul de călcat de la reparat. Era deja beznă când am ajuns acasă, extenuată de căldură și de alergături, și l-am găsit în fotoliul din salon, tăcut, în întuneric. Grevă

¹ Mâncare arăbească devenită tipic israeliană, constând din chiftele de năut măcinat și amestecat cu condimente.

pasivă, din nou, ca să nu uit cumva că toată agitația mea e pe seama singurătății lui. Ritualul acesta are reguli mai mult sau mai puțin fixe: în principiu, eu sunt cea vinovată de faptul că între noi e o diferență de cincisprezece ani. El, în principiu, este cel care iartă, pentru că este un om înțeleghător.

Cina a pregătit-o el: Ești obosită, Noa, stai jos, uită-te la știri. A făcut o omletă cu ceapă și o salată de legume aranjată geometric, aducându-le pe o tavă din lemn, cu felii de pâine neagră, brânzeturi și felii de ridiche tăiate în forma unor boboci de trandafir. Aștepta complimente ca și cum ar fi fost contele Tolstoi, care a avut și de data aceasta bunăvoința să aprindă el însuși focul în coliba servitorilor.

După știri a fiert apa și a făcut ceai de plante pentru amândoi, mi-a așezat o pernă sub cap și una la picioare și a pus un disc. Schubert. *Moartea și tânăra fată*. Dar când am tras telefonul lângă mine și am format numărul lui Muki Peleg ca să-l întreb dacă darea de seamă era deja bătută la mașină, și i-am telefonat apoi lui Ludomir și apoi Lindei ca să verific ceva în legătură cu autorizația, generozitatea i-a secat dintr-odată și s-a ridicat, a strâns și a spălat vasele și s-a dus în liniște în camera lui închizând ușa, ca nu cumva să-l urmăresc până acolo. Fără tot acest spectacol, aș fi făcut poate un duș și m-aș fi dus la el, i-aș fi povestit ce s-a întâmplat, m-aș fi sfătuit cu el, dar de fapt nu sunt sigură. Nu e ușor nici când vorbește cu mine, știind exact ce e greșit în proiectul nostru și ce nu ar fi trebuit să spun și cui, dar e și mai greu când tace și ascultă străduindu-se să nu piardă firul, ca un unchi răbdător care a hotărât să-și sacrifice câteva minute prețioase ca să afle din gura fetei ce anume a speriat-o pe păpușa ei.

La zece și un sfert, după ce am făcut un duș cu apă rece și apoi unul cu apă caldă, am căzut moartă de oboseală pe pat, dar am încercat să mă concentrez puțin citind dintr-o carte despre caracteristicile intoxicației cu droguri, în timp ce din camera lui răzbătea până la mine programul internațional de la

BBC. În ultimul timp, ca și Menahem Begin în anii de izolare voită, ascultă în fiecare noapte programele de la Londra. Așteaptă oare vreo știre care aici ni se ascunde? Sau caută vreun alt sens? Sau își vorbește sieși cu ajutorul lor? Poate încearcă pur și simplu să adoarmă. Insomniile lui mi se strecoară în somn și îmi fură și puținele vise pe care le-aș fi putut avea.

Târziu, epuizată – și ochelarii, și lumina, și cartea erau departe –, i-am descifrat ca sub apă pașii pe hol, desculț, pe vârfuri pentru a nu deranja, apoi frigiderul deschizându-se, și robinetul, cum se stinge lumina în camere într-o anumită ordine, se încuie ușa de la intrare, bântuirea aceasta nocturnă care de ani de zile îmi provoacă obsesia că cineva străin a pătruns în casă. După miezul nopții mi s-a părut că a atins ușa și din adâncul oboselii m-am simțit supusă tristeții lui și aproape că am spus da, dar el s-a și îndepărtat în vârful picioarelor, pe hol, sau poate că a ieșit pe balcon fără să aprindă nici o lumină. În nopțile acestea de vară, balconul îi este bună companie. Sau poate nimic nu s-a întâmplat, pașii, atingerea ușii, tristețea lui străbătând pereții, totul e încețoșat pentru că probabil dormeam. Am avut o zi grea astăzi, iar mâine, după școală, încă o întrevedere la Muki Peleg și s-ar putea să plec la Beersheba ca să încerc să rezolv în sfârșit problema autorizației. Trebuie să dorm ca să pot fi mâine și mai în formă decât astăzi. Și mâine va fi o zi grea. Și căldura asta. Și timpul care trece.